

január

KÓD

konkrétne v divadle

číslo 1 | ročník 17 | 2023

cena 3 €

Ø Iveta Škripková
Ø Iokasté v SKD Martin Ø Coco Chanel v MD Žilina
Ø Rozsobáše v DAB Nitra Ø Čistý dom v Činohre SND
Ø Drama Queer Ø Veronika Malgot

www.monitoringdivadiel.sk

S PREHĽADOM AJ V ROKU 2023

SC/ACT
SLOVENSKÉ DIVADLO

Monitoring divadiel na Slovensku

Kritická reflexia divadelnej tvorby na Slovensku

Projektová hlavná partnerka z verejných zdrojov podpory:

U.
fond
na podporu
umenia

Projektová hlavná partnerka z verejných zdrojov podpory:

BRATISLAVSKÝ KRAJ

Milé čitateľky a milí čitateľa!

k 94 január 2023
Diana Pavlačková

Koniec roka 2022 priniesol slovenskej divadelnej obci viacero smutných udalostí. Opustili nás tri významné herečky, z ktorých jedna bola aj prvou slovenskou ženou na pozícií riaditeľky divadla. Hoci sa aj v tomto smere ako spoločnosť neustále vyvíjame, prínos žien v našich dejinách stále často opomínaný. Tohtomesačné číslo sme sa preto rozhodli venovať práve im – tvorkyniam, ktoré nielen formujú slovenské divadlo, ale doň aj takzvané ženské témy aktívne prinášajú.

Minulý rok vzbudila veľký záujem inscenácia *Krása nevidaná*, avšak mám pocit, že sa pri diskusií o nej neraz pozabudlo na doterajšiu cestu slovenského feministického divadla. Na jeho rozvoji má veľkú zásluhu režisérka, dramatička a riaditeľka Bábkového divadla na Rázcestí Iveta Škrípková. S matkou slovenského feministického divadla, ako ju nazvala teatrologička Nadežda Lindovská, vám prinášame rozhovor v tomto čísle.

Neustále finančné podhodnotenie ženskej práce, opakované presadzovanie zákonov sťažujúcich prístup k interrupciám a iné aktuálne spoločensko-politické udalosti podnecujú aj dnes vznik množstva inscenácií venujúcich sa práve rodovej problematike. Či sa dočkáme dieťa, keď budú plne vyriešené a neaktuálne, ktovie.

Názory niektorých divadelníkov a divadelníčok na túto problematiku si však môžete prečítať v rubrike 2x2. Vstupujeme do nového roka, a teda vám (nám) na záver prajem, viac celospoločenskej rovnosti a slobody v rozhodovaní sa o svojom tele či o spôsobe života.

obsah

2	na margo Umenie a šialenstvo/ Svet a šialenstvo Jana Bodnárová	Elena Kropová • ČISTÝ DOM (CHODRA SND)	45	Poznáte divadlo ako herečka i riaditeľka Marek Godovič	z tvorby 54	Vyhliad' sa sídom, no nevyhliad' sa dôležitým témam Iveta Pagáčová
25	Coco — ikona? Diana Pavlačková • COCO CHANEL (MD ŽILINA)	47	<i>Marina, Manon, Ona — Večná žena</i> Mária Kráľovičová Zuzana Guličková Nemcová	2x2	54	Čo sa musí stať, aby prestala byť rodová problematika (v divadle) aktuálna?
29	festivity Všetky svetlá na nás! Ivona Solčánová	50	krátko kriticky Revolučia? Nie na javisku Hana Rodová	glosa	55	O mičani Lukáš Brutovský
35	Odtélesnéreňe tělo Ema Slechtová • JOKÁSTĚ (SKO MARTIN)	51	Svet pozorovateľov a pozorovaných Ivana Topičalová	56	ja a divadlo Adam Dragun Miriam Budázková Jakub Jablonský	
38	... ženskomi" divadle rozhovor s Veronikou Malgotovou	52	knížná ukážka Feministické divadlo a jeho slovenská cesta Iveta Škrípková	58	kaleidoskop	
43	Memoriam Nezamerenit'nyj zjav nášho herecva Karol Mišovic	59	tipy redakcie	59	z éteru/TV	
21	Upratavalo sa veľa, vydarilo málo	60	plus/minus	3		

FOTO NA OBLAKE
Coco Chanel, MD Žilina, foto R. Tappert

Partone 032 U

V kostýmoch Ley Šaryovej sú obsiahnuté prvky typické pre módu Coco Chanel (rovné strihy, perly). Celkovo v nich vidno inšpiráciu jej dielom, avšak danu eleganciu úplne nedosahujú, akoby bol v konfrontácii s hlavnou hrdinkou na javisku viditeľný nižší rozpočet inscenácie. Šaryová sa drží dobovej módy a zároveň prináša aj povahové alebo typové určenie postáv (napríklad Dobříkové postavy majú v rámci kostýmu extravagantnejšie detaily).

Symbol značky – slávne logo dvoch pretínačiacich sa písmen C je základom scénografie Doroty Volfovej. Spôčiatku sú na javisku umiestnené dva nízke umelohmotné objekty v tvare tohto písmena a slúžia na sedenie. Neskôr sa zdvihnú a pôsobia ako luster, z ktorého visia rôzne zlaté objekty. Nakoniec sa pretočia tak, že v zadnom pláne sformujú kruh. Táto scéna je skôr funkčná a esteticky zaujímavý moment príde až v závere, keď dôjde k spojeniu kruhov i uvedomeniu si, že po celý čas ide o tvar emblematického písmena pre Coco Chanel. Pôsobivosť vizuálu však dodávajú šály na horizonte, spoza ktorých preniká svetlo vo farbe daného dejstva.

Inscenácia prináša v prvom rade príbeh ikonicky slávnej ženy. Do istej miery sa snaží vyvrátiť jej mýtické idealizovanie a zobrazuje Coco ako ľudskú, utrápenú bytosť, osamotenú v žiarivom svete. Inscenácia sa miestami pokúša o štylizovaný prejav, ktorý však nie je konzistentný, a tak je celkový dojem z týchto výstupov skôr rozpačitý. Vo výsledku ide stále o pomerne tradičnejšie činoherné dielo. Vzhľadom na to, že ide o mladý tvorivý tím a na niektoré názky v inscenácii pôsobi až konzervatívne – akoby tu chýbala väčšia odvaha vybočiť z osvedčených postupov. Finálne však treba ešte zdôrazniť, že inscenácia prináša na Žilinské javisko témy súvisiace so ženskou emancipáciou a pohľad naň poskytuje kolektív mladých žien. Určité myšlienky z javiska sa tak priamo pretavili do praxe. **♣**

COCO CHANEL — J. Dobřík, C. Massa, A. Juhásová, M. Vrzala
foto R. Tappert

D. Brezáňiová: **Coco Chanel**

námet, dramaturgia **D. Brezáňiová** námet, dramaturgia, réžia **B. Nitschová** scéna **D. Volfová** kostýmy **L. Šaryová** hudba **S. Vondrášková** účinkujú **I. Pagáčová, M. Koleják, A. Juhásová, J. Dobřík, M. Vrzala, B. Zachar, C. Massa** premiéra 29. október 2022, Mestské divadlo Žilina

Ivona Solčianiová
teatrologička

Všetky světla na nás!

Príbehy boja za rovnoprávnosť, snahy o uznanie v rodine a spoločnosti, témy emigrácie, toxického maskulinity, transfobie, homofóbie, ale aj lásky a sebazapoznávania pretavené do divadelných foriem klasickej činohry, tanca, prvej queer opery, muzikálu, trpkéj monodrámy či uletenej frašky? Nielen žánrovo, ale najmä tematicky nás pohlcuje Drama Queer, festival s podtitulom **Všetky světla na nás a my sa pýtame, prečo aj v 21. storočí nežijeme žľovek slobodne...**

Napriek silnému hlasu LGBTQ+ ľudí a iniciatívam podporujúcim ich základné ľudské práva je aktuálne spoločenské ozvučenie na Slovensku naklonené ku kresťanskému tradicionalizmu, genderovej nekorektnosti a odmietavému prístupu k otvorenej diskusii. LGBTQ+ ľudia sú a boli súčasťou demokratickej spoločnosti, čo dokazuje nielen pravidelne organizovaný, ale aj hojne navštevovaný **Dúhový pride*** v rôznych slovenských mestách. Odhladnuc od politického pozadia krajiny, ktoré k dosiahnutiu rovnosti dlhodobo neprispieva, je chyba nízka vyzdelanosť na školách a osveta širšej spoločnosti. Za jeden z problémov možno považovať aj minimum dostupných prekladov zahraničnej odbornej literatúry historicky, sociologicky a najmä súčasne mapujúcej genderové štúdiá. Práve umenie vyplní dané medzery, reflektuje a upozorňuje na aktuálne problémy v spoločnosti. Tvorcom a tvorkyniam zároveň ponúka cestu k vlastnému sebazapoznávaniu. V 21. storočí sa úloha umenia nemení a rozširuje sa o mladé queer štúdiá.

1 Dúhový pride sa koná každoročne od roku 2000.

Queer kultúrou a umením môžeme označiť práve iniciatívy a diela reflektujúce LGBTQ+ tematiku rôznymi formami. Performatívnu formou reflektuje na Slovensku aktuálne dianie a problémy LGBTQ+ ľudí bratislavské zoskupenie **NOMANTINELS** alebo **Tomáš Procházka (Nielen)** s platformou **PINKBUS**. Režijne sa queer tematike venujú **Marián Amster** a **Peter Mazalán**. Filmy zo života queer ľudí prináša každoročne **Filmový festival inakosti**. Veľkú rolu v queer spoločnosti na Slovensku hrá magazín **QYS**, historický background ponúka online platforma **Queer Slovakia**. Rozhovory (nielen) s queer ľuďmi iniciuje napríklad podcast **Teplá vlna**, prehľad zo sveta LGBTQ+ ľudí prináša **Pestrý podcast** a podstatné sú akcie a otvorené diskusie **Teplárne**, **Dieri do sveta**, **Žilinskej Stanice** a iných nezávislých kultúrnych centier na Slovensku.

Pôsobí tu viacerá autoriek a autorov reflektujúcich vo svojich dielach queer tematiku, a to (nielen) divadelnými prostriedkami (vizuálne umenie **Jana Durinu** alebo hudba **Transmisie**). Rozsah reflexie neumožňuje venovať sa autorčiam a autorom jednotlivo. Pokúsime sa sústreďiť na jadro článku – aktuálny ročník **Drama Queer festivalu**.

1 Mladý ale výpovedne silný divadelný festival **Drama Queer**, ktorého riaditeľom a dramaturgom **SARX** (**Martin Talaga**)
foto **T. Glasberger**

festival

Je Robert Pakan, existuje na Slovensku od roku 2002. Základnú divadelnú produkciu festivalu dlhodobo ponúka priestor súčasnej kultúry A4. Okrem neho našie aktuálny ročník festivalu zázemie aj v nezávislom kultúrnom centre P*AKT a vo výstavných priestoroch galérie Umelecká.

Do diskurzu o LGBTQ+ ľudoch nás v rámci festivalu vtiahli dve pohybové performance. Prvá – SARX, tanečnica a choreografka Martina Talagu vychádza z poznania tela ako individuálnej hmoty, tvaru, ale aj kolektívnej súdržnosti a ľudskosti. Traja performerky s jednou performerkou

zhmotňujú pohybom predstavu vlastných tiel jednotlivito. Pohybová performance pokračuje do silného momentu jednoty. Priestorom sa „valí“ obrovská guľa zložená z kooperujúcich tiel, ktoré sa podopierajú, pomáhajú si v pohybe. Performerky v závere spájajú s konštrukciou prítomnou na scéne, hrajú sa s odrazom svetla využitím zrkadiel, lúče vrhajú do priestoru. Telo sa v závere menia z dynamických na statické, až neodkultúrne artefakty splyvajúce s inštaláciou, čo umocňuje galerijný priestor Umelecky. Martin Talaga sa konceptu vnímania *obnaženeho* ľudského tela v súčasnosti venoval už v projekte *SOM.A**. Obe performance čerpajú zo silnej inšpirácie architektúrou a výtvarným umením, otvárajú otázky o ideáli krásy s akcentom na vonkajší a vnútorný svet jedinca. Pohyb a tanec sú u Talagu poetickou formou prezentovania performer/performerky, vedúcou k pochopeniu vlastnej identity.

Protipólom k poetickému SARX bolo dielo *SAME*. *SAME* postavené na pohybových a gestikuláciách gagoch s prvkami pantomimy. Vysoká, šťihla, Tereza Ondrová s neprístupným až opovrhujúcim výrazom sa „naťahuje“ s menšou, zavalitejšou a patrične nervóznejšou kolegyniou Petrou Tejnorovou.

Postupne sa vyvíja medzi ženami vzťah a spojenie v závere dáva jasný „matčkin“ Choreografka Karine

SAME SAME
(Divadlo Ponoc)
foto V. Brtnický

v štýle Bustera Keatona, Charlieho Chaplina, ústiace až do idylického obrazu „Lolka a Bolka“ deliacich sa o bicykel. Dokazuje, že vo svete mužských komikov má aj ženský duet patričné miesto. Každý pohyb performeriek je precízny, scénografia založená na jednom objekte meniacom svoju funkciu len zdôrazňuje absurdnosť niektorých situácií. Karine Ponties pôsobi vo Francúzsku. Na Slovensku už uviedla spoločne so skupinou Dame de Pic tanečné predstavenie v centre nezávislej kultúry Záhrada, kde skupina absolvovala dvojtyždňovú tanečno-pohybovú rezidenciu.

2 Projekt SOM.A mohlo slovenské publikum vidieť na festivale Kósk v roku 2018.

Od reflexii aktuálnych tém tancom a pantomimou prechádzame k slovu. Zvyšné predstavenia si zakladali na prenose odkazu skrz rozprávanie. Veľký priestor ponúkol dramaturg festivalu českému režisérovi Jakubovi Čermákovi. Čermák je typom všestranného umelca/režiséra schopného aktualizovať azda čokoľvek. Dôkazom sú osobité režijné interpretácie českej klasiky ako *Maryše* bratov Mrštíkovcov, Stroupežnického *Furiantov*, Tylovej *Fidlovačky* alebo poviedok Boženy Němcovej. Do Bratislavy prichádza Čermák práve s klasikou spadajúcou do množiny českej obrodeneckej dramatiky, s dielom *Zlý ježer* autora V. K. Klicperu. Fraška z prostredia lesnej hájovne, plná slovných hračiek, omylov a zámen postáv ponúka široké možnosti interpretácie

3 Z bulletinu festivalu Drama Queer.

a tá Čermáková funguje ako „ekoteroristická hororová komédia s detektívnou zápletkou“³. Inscenácia našťudovaná s umeleckým „gangom“ Depresívni deti touží po penězích maia od prvej minúty tempo tikajúcej bomby pevne ukotvené v pôvodnom dejí. Rozuzľovanie otázky, kto zabil jeleňa, sa postupne stáva druhoradým. Idylický český les je zmenený na veľké skladištko plastu a jednej opustenej chladničky. Chladnička je patrične reusée ako skrýša – Ivana? Ivany? [Je to jedno!], Na pohľavi nezáleží!“, opakovane sa ozýva priestorom. Depresívni deti si textovú zložku interpretujú svojsky, v texte nachádzajú aktuálne environmentálne témy, genderové otázky a ponechávajú vyznieť pôvodnú Klicperovu češtinu. Obyčajný človek sa má zbaviť predsudkov, veď predsa, v lese sme si všetci rovni... (a aj mimo neho). V A4-ke sa „gang“ predstavil druhýkrát v tragickvej monodráme *Kdo zabil mého otca*. V osobnej spovedi

KDO ZABIL MÉHO OTCE (Depresívni deti touží po penězích)
foto M. Škvrňáková

Édouarda Louisa sa autor retrospektívne navracia ku komplikovanému detstvu so svojim otcom. Formou krátkych monológov spirotnomuje pekné aj ťažké chvíle vzťahu medzi otcom a synom – syn otca obviňuje i ďakuje mu. Skúma pôvod jeho deštruktívnej maskulinity a homofóbie, ktorí zanechávajú synovi celoživotné traumy. Súčasťou spovede je silná obžaloba francúzskeho kapitalistického systému, ktorý dlhodobo poškodzoval práve generáciu Louisových rodičov. Monodráma Depresívnych detí ponecháva text bez výrazných škrtov. Na rozdiel od knižnej predlohy, v ktorej sa politický vplyv na rodinu odkrýva vo viacerých momentoch, dáva pražská inscenácia dôraz na vykreslenie krehkých rodinných vzťahov. Predstavitel' Louisa Dan Krejčík podáva sugestívny výkon – pri spomienkach na otca plače, smeje sa, kričí, tančuje, speva, nadväzuje s otcom dialóg. Postava Otca je fyzicky prítomná, ale neodpovedá (rovnaako v knižnej predlohe). Emotívny moment prichádza v divadle už na začiatku s hrcovým príhovorom k publiku. Cítuje americkú intelektuálku Ruth Gilmoreovú: „... rasismus je vystavení určitých spoločenských skupin predčasnej smrti. Tahle definice platí taky pro nadvládu mužů, homofobii a transfobii nebo třídní nadvládu, a vůbec všechny podoby společenského

Zlý ježer (Depresívni deti touží po penězích) foto M. Škvrňáková

a politického útlaku.“ Na pozadí teroristického útoku v Tepláři působia slová Krajčíka mrazivo a takýchto momentov je v inscenácii viac.

Domovskou základňou Depresívnych detí je pražská Venuše ve Švehlovce, kde sú obe vyššie zmienené inscenácie opakovane vypradané.

Švehlovka zároveň hostí WILD!, jednú českú verziu queer festivalu prebiehajúcu každoročne v máji. Kooperáciu medzi festivalom WILD! a Drama Queer dokazujú aj tri české produkcie uvedené v Česku aj u nás (*Kdo zabil mého otce*, *Čas, kdy umírají vosy* a *Poklad Arkádie*).

Od frisky z lesa cez tragickú monodrámu sa Jakub Černák dostal k nevednému režijnému počnu v spolupráci s olomouckým speváckym telesom Ensemble Damian. Opera vznikla naštudovanim fragmentov Theokritových básní o prvej láske troch mladých lúpežníkov k (až tabuzovanej) postave Dafnida. Lúpežníci pokúšajú Dafnida jednotlivito, postupne po menších dávkach.

Zvädajú ho pozemskými rozkošami, ale Dafnis (mladý pastier, poloboh až antická socha?) ich postupne odmieta. Nemravné návrhy lúpežníkov dostávajú Dafnida do stavu premyšľania nad samovraždou. Opera tak ponúka mnoho vtipných momentov a doťahovačiek mladíkov čeliacich neopätovanej láske a vlastnej sexualite. Okrem komornejšieho orchestra sprevádzajúceho spevy mladíkov korení sila inscenácie v texte. Autor libreta Marek Řihák našiel v antických básňach množstvo queer inšpirácií a niet sa čomu čudovať. Historické pozadie antiky môžeme označiť súčasným slovom *queer*, stačí si prečítať Platónovo *Symposion*. Označenie *Pokladu Arkádie* za prvú českú queer operu je namieste, nielen pre jej textovú, ale aj vizuálnu stránku, v ktorej pripomienka barokovej scénografie koliduje so súčasným vizuálnym gýčom.

Otázka transrodovosti naznačená v Zlomi jelenovi sa odvíja v celistvom príbehu o živote Hedwig a jej *Angry Inch*. Muzikál z konca deväťdesiatych

POKLAD ARKÁDIE
(Ensemble Damian)
foto M. Málek

4 **Čítacia z textu** piesne **Ještí po mně** **loužě.**

rokov, ktorý John Cameron Mitchell (a skladateľ Stephen Trask napísali pre americkú off-Broadway scénu, rozpráva príbeh queer osoby hľadajúcej svoje miesto v živote. „Dámy a pánové, Hedwig je jako tá zeď, stojící před vámi rozkocřená, mezi Východem a Západem, otroctvím a svobodou, mužem a ženou, aktivem a pasivem.“⁴ Sprítomňuje osud geja vyrastajúceho vo východnom Nemecku, ktorý sa zamiluje a s vidinou lepšieho zajtrajška na Západe podstúpi nútenú tranzíciu. Operácia sa nepodarí, prijíma meno Hedwig a spieva v kluboch s nádejou, že jej/jeho príbeh nájde v spoločnosti pochopenie.

Česká Hedwig je režijným debutom Pavla Košťatku, ktorý sa s príbehom prvýkrát stretol na Broadwayi. Košťatka je v Česku známy predovšetkým ako producent veľkých muzikálových výprav a koncertov. *Hedwig* je prekvapivo komornejšia, vizuálne krásna a dramaturgicky podchytená. Roman Tomeš, predstaviteľ Hedwig, rozpráva svoj príbeh s jemným nadľahčením, pritom veľmi citlivo. Tu už nemáme komorný orchester ako v prípade *Arkádie*, Hedwig sprevádza poriadna rocková kapela s basou, gitarou, bicími nástrojmi, klávesami a druhým spevom. Inscenácia získala dve nominácie na cenu Thálie: za herecké stvárnenie Hedwig a jej partnera Yřihaka (Vendula Přihodová). Festival otváral primárne témy zviditeľňujúce LGBTQ+ ľudí, hľadanie ich miesta, domova, identity

a rovného postavenia v spoločnosti. *Čas, kdy umírají vosy* (premiera na tohtoročnom festivale WILD!) dopĺňa festival silnou a stále aktuálnou témou nutenej migrácie LGBTQ+ ľudí s ostrou kritikou poľského politického prostredia. Poľsko je jedna z krajín s vysokou mierou netolerancie LGBTQ+.

Nepriateľská a stigmatizujúca rétorika úradov a cirkvi voči LGBTQ+ osobám dopomohla k vzniku tzv. zón bez LGBTI, ktorými sa pýšia niektoré samosprávne kraje. Pokojné pochody za rovnosť sú opakovane násilne napádané verejnou a príslušníckymi polícia. Mladí ľudia za vidinou lepšej budúcnosti zvažujú odchod z Poľska najčastejšie na Západ. Diskusia po predstavení ponúka ďalšie problémy, s ktorými sa stretáva (nielen) poľská spoločnosť. Performerky odkrývajú ťažkosti gejských a lesbických párov v poľskej spoločnosti. Autor textu Przemek Wojcieszek rozpráva o skúsenostiach z odchodu do Berlína, kde začínal ako pracovník výrobných liniek.

Inscenácia *Čas, kdy umírají vosy* je sondou do života dvoch LGBTQ+ žien utekajúcich z rodného Poľska do Berlína – s batohmi na pleciah, ikeu taškou, karimatkami, spacími vakmi, proste základnými potrebami na prežitie (kávovar musí za každých okolností byť!). Hovorí o nejasných začiatkoch v novej krajine bez rodinného zázemia

HEDWIG A JEŠŤ
ANGRY INCH
(Freedom Production)
foto M. Řihský

aj o náročnom a rýchlom odchode z domova. Spochybňujú vlastné rozhodnutie, svoju identitu, hľadajú domov skrz nájdenie jedna druhého.

Inscenácia poukazuje na obete, ktoré so sebou prináša migrácia. Čo všetko musia ľudia opustiť, aby mohli žiť slobodne a cítiť sa v krajine bezpečne?

Intímny zemepis ženy v réžii Mareka Luptáka vychádza zo známeho textu aktivistky a feministky Eve Enslerovej *Monológov vggíny*. Cez optiku viac než desiatich žien otvárajú herečky témy ženského prirodzenia a ženskej sexuality s dávkou humoru a nachľadu. Inscenácia dobre funguje vo vzťahu „herečka – divák/diváčka“. Arénovité rozloženie hľadiska búra pomyselnú stenu medzi publikom a herečkami, schopnými divákov a diváčky aktivizovať otvorenými otázkami o vulve a ženskej rozkoši.

„Nech sa prihlási ten, kto z vás už prežil orgazmus!“ Samotná inscenácia je ľúbná, dôvtipná a každému/každé ju vrie odporúčať. Vzhľadom na dramaturgiu festivalu pôsobila inscenácia skôr ako „náplasti“ za inú produkciu. Je to možno prísnе vyjadrenie, ale textovo spadá inscenácia skôr do skupiny feministického divadla. Môžeme diskutovať, kde sa začínajú a kde sa končia hranice queer drámy, ale v prípade *Monológov* to nezachránili ani spomenutím lesbického vzťahu na záver.

Posledné z reflektovaných predstavení festivalu je paradoxne inscenácia, ktorá Drama Queer Festival 2022 otvorila – *Paradémiá*+. Divadlo NOMANTINELS sa dlhodobo venuje LGBTQ+ ľuďom na Slovensku, búra tabuzované témy a edukuje verejnosť formou festivalov (Drama Queer, Mesiac LGBTI histórie), diskusií, podcastov a rôznych workshopov.

Stigmaty okolo HIV a AIDS zakorenené hlboko v slovenskom, ale aj českom prostredí sa v inscenácii *Paradémiá*+ postupne odkrývajú cez príbehy niekoľkých zasiahnutých osôb. Inscenácií predchádzali rozhovory autorov Andreja Kuruca a Mareka Hudeca s HIV pozitívnymi ľuďmi. Množstvo nazbieraného materiálu sa v inscenácii

festival

rozplynulo do viacerých neuchopených tém – reflektovania strachu zo samoty a odlúčenia, nepochopenie zo strany rodiny a priateľov, do boja s bizarnými predsudkami spoločnosti a neustáleho pripomínania, že HIV sa nerovná smrť a s diagnostikou sa dá prežiť kvalitný život.

Medzery textu vyplnila následná diskusia s Petrom Kallom a Dušanom Šmídom. Aktivista Kalla rozpovedal osobný príbeh človeka v boji (a zmierení) s HIV. Šmída z organizácie Dom svetla* ozrejnil možnosti prevencie pred HIV vrátane možnosti testovania sa. Otázky z publiky len potvrdili, aké veľké medzery sú v informovanosti spoločnosti o danej chorobe a o možnostiach jej liečby a prevencie. Musím však vyzdvihnúť silnú hudobnú a vizuálnu stránku inscenácie, ktoré vzájomne veľmi dobre fungujú, dodávajú inscenácii správne tempo, síce s dianím na scéne miestami koludujú do neuchopeného chaosu. Funkčná je aj forma live cinema, kde Mária Ševčíková rozpráva o osude jej postavy, matky s diagnostikou HIV.

V závere si dovoľím byť osobnejšia. Krátko pred odovzdaním finálnej verzie reflexie padla vláda a slovenskí politici a političky opäť začínajú s nenávisťnými komentármi na adresu LGBTQ+ osôb. Druhýkrát dočítavam *Kdo zabíja mého otca*, mám v čerstvej pamäti filmovú verziu *Hedwig a jej Angry Inch* (ktorá sa, mimochodom, nekónči tak prízvisko ako jej pražská verzia) a chystám sa na reprízu *Pandémia**. Minulý týždeň mi jeden známy oznámil, že sa nečítá na Slovensku bezpečne a plánuje s priateľom odchod do Prahy.

Tak sa pýtam, čo aktuálne znamená byť súčasťou LGBTQ+? V prípade Hedwig to znamená prijatie samej/sameho seba, u Édouarda Louisa ide o volanie po uznaní od vlastného otca. Lesbickému páru z Poľska neostáva pre politickú situáciu nič iné, len opustiť domovinu, a pre troch mladých lúpežníkov to znamená pochopiť vlastné telo a sexualitu. Aktuálne problémy reálnych osôb...

INTIMNÝ ZEMEPIS ŽENY
(Divadlo Paradox)
foto archív divadla

- 6 Poslaním združenia je pomoc občanom v oblasti prevencie HIV/AIDS a ďalších sexuálne prenosných chorôb. Zároveň sa zameriavajú na odstránenie stigmatizácie ľudí HIV+, ich obhajobu a pomoc pri presadzovaní ich ľudských práv.

Drama Queer festival nie je iba o divadle. Je aj o stretávaní sa ľudí, vzájomnej podpore a otvorenej diskusii v bezpečnom prostredí. Veľká škoda, že festivalu chýba silnejšie PR a sprievodný program vo forme viacerých diskusií alebo dramaturgických úvodov. Okrem pribuzných jazykov (slovenčiny, češtiny a poľštiny) nepočujeme angličtinu. Obdobne je to aj s titulovaním predstavení. Musím však podotknúť, že zorganizovanie celého festivalu je zásluhou menšej skupiny osôb a pri festivale tohto formátu podali organizátori/organizátorky a všetci, čo sa podieľali na festivale, priam heroický výkon. ☘

Drama Queer

10. ročník festivalu divadelných inscenácií s LGBTQ tematikou
18. – 28. október 2022, Bratislava
www.duhovyrok.sk/drama-queer

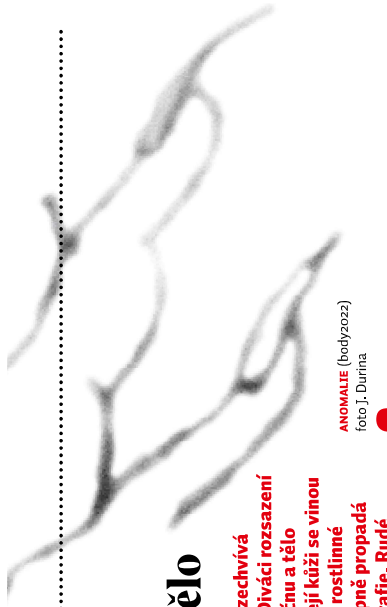
zahraníče

Ema Šlechtová
divadelná kritička

Odtělesněné tělo

Dunění elektronické hudby rozechvívá betonové zdívo Divadla Xro. Diváci rozsazení kolem dokola sledují bílou točnu a tělo tanečnice Joany Simões. Na její kůži se vinou červenou barvou namalované rostlinné motivy, zatímco se ona postupně propadá do temné a animální choreografie. Rudé kostýmem, přiléhavými kratáskami a topem sotva zakrývajícím poprsí. Ženské tělo se napíná v bolestné křeči, jakoby motivace k pohybu pramenila v hluboké duševní bolesti. Prostor pohlcuje atmosféra úzkosti a strachu. Vybavují si divácký zážitek z filmu *Climax* režiséra Gaspara Noeho. Klub, sebetřízeň a „bad trip“.

Anomalie je prvním projektem nově vzniklé taneční skupiny body2022. Stojí za ním choreografka a tanečnice Eva Urbanová, která se dlouhodobě zajímá o problematiku ženského těla a jeho emancipaci. Ve své práci se snaží rozvíjet specifický druh pohybu, skrze který projevuje jedinec svou individualitu, svou odlišnost a svobodu. Témata, která zpracovává, jsou aktuální, týkají se lidského těla v kontextu společenských problémů, sociálních struktur a předsudků, ve kterých žijeme. Její projekty se těší nemalému úspěchu v zahraničí, možná právě pro svou nekonvenčnost a radikalitu. Podle a notace má být i *Anomalie* tempou meditací, aktem intimity, transformací, ale i momentem uzdravení, znovunalezení metatrických křídel. Zatímco nastíněné myšlenkové pochody jsou

ANOMALIE (body2022)
foto J. Durina

plus 0 mínus

MONIKA MICHNOVÁ (programová riaditeľka festivalu) Dotyk sa uplynulý rok vrátil do normalu. Kultúra sa otvorila pre verejnosť a my sme zistili, že ľudia si za dva roky pandemie odvykli plánovať návštevu koncertu, divadla či festivalu. Diváci sa rozhodujú na poslednú chvíľu. Čítajú, že majú menej peňazí a často si odopúru práve kultúrny zážitok. Našej kultúre by okrem zvýšenia rozpočtu pre umelecké fondy, ktorého sa nedočkáme ani v roku 2023, pomohlo zníženie DPH, rovnako ako na gastro či šport. Hoci túto požiadavku umelci na čele s HÚS dlhodobo presadzujú, z úst ministerky kultúry verjeme nezažijeme. Práve ona by mala rázne a nahlas bojovať za záujmy ľudí, ktorých zastupuje. To by sme však museli žiť v inej krajine, a nie v našom „normálnom“.

KAROL MIŠOVIC (teatrológ) Najväčším plusom minulého roku bol určite fakt, že divadelná prevádzka sa po dvojročnej covidovej nestabilite navrátila k ustálenému rytmu. No strach z covidu vystriedali tragédie ako vojna na Ukrajine, s nou hrozíaca energetická kríza a atentát na Zámockej ulici. Preto sa snažím hľadať v minulom roku výhradne pozitíva. Jedným z nich je aj to, že slovenský divadelníci promptne reagovali na uvedené spoločensko-politické udalosti, či už priamo inscenáciou, alebo aspoň zaujatím morálneho stanoviska. Preto si veľmi vážim navštevovanie divadla. Mladí ľudia DPM, ktorí ponúkajú jasný presah do privátného i spoločenského záberia dnešného recipienta.

JAKUB MOLNÁR (dramaturg) Jednou z domácich kultúrnych udalostí uplynulého roka bola tá, ktorá sa nestala. Dejím sa raz bude zdať neuvieriteľné, ako mohla vláda (dnes už v demisii) hodiť po náročných dvoch rokoch pandémie celý kultúrny sektor cez palubu tým, že ignorovala rastúcu infláciu a de facto pokračovala v rétorike „kto si na seba nezarábi sám, nemá právo existovať“. Zrušené koncesionárske poplatky alebo politické krátenie okolo demisie generálneho riaditeľa SND naznačujú, že tento negatívny trend bude pokračovať aj v roku 2023. Na druhej strane, zásadným okamihom roku 2022 bolo jednoznačne vyjadrenie podpory Ukrajine desiatok kultúrnych inštitúcií. Nemennej optimizmu vo mne vyvolala iniciatíva vzdelať divadlom, rekonštrukcia SNG či úspešná oslava 100. výročia Scénickej žatvy v Martine.

DÁŠA ČIRIPOVÁ (teatrológička) Plus a mínus sa pre mňa ku koncu roka stalo otvorené a zároveň zatvorené SNG. Svätočný čas by príšľach do galérie množstvo nielen domácich, ale aj zahraničných hostí. Škoda. Navyše otvorenie tak pôsobí ako prázdné gesto. Tých sme však mali tento rok v spoločnosti, ale aj v kultúre niekoľko (kauza odvolania Mateja Driču). Čo ma v minulom roku potešilo, osobne aj profesijne, je, že máme konečne režiséru – ženu, ktorá už nie je len slovenskou, ale európskou osobnosťou – Slávu Daubnerovú. Rovnako ma príjemne prekvapilo niekoľko nenápadných, no mimoriadne zaujímavých a profesionálne pripravených výstav vo Východoslovenskej galérii v Košiciach.

Ak máte záujem o predplatné, o inzerciu, o informácie...
všetko nájdete na stránke www.theatre.sk v sekcii
časopis kôd, v knižkectve Prospero a na e-mailových
adresách prospero@theatre.sk alebo kod@theatre.sk.

REGISTER
Ak hľadáte register všetkých dosiaľ
publikovaných článkov, klikajte na
theatre.sk/projekty/casopis-kod/archiv

JANUÁR 2023
číslo 1 | 17. ročník

šéfredaktorka

Diana Pavlačková
odborná redaktorka
Barbora Fortkovičová
jazyková redaktorka
Iveta Gedeľerová

layout & logo

ZELENA LUKA s.r.o.

adresa redakcie

kôd – konkrétne o divadle
Jakubovo nám. 12
83 57 Bratislava

vydáva

Divadelný ústav Bratislava
IČO 00 164 691

zodpovedná vydavateľka

Vladislava Fekete, riaditeľka
Divadelného ústavu

telefón

+421 (0)2 2048 7503, 102
e-mail kod@theatre.sk

internet

theatre.sk/projekty/casopis-kod
facebook.com/casopiskod

realizácia

Bittner Print, s. r. o.
distribúcia, predplatné
theatre.sk/projekty/
casopis-kod

cena čísla 3 EUR

Vychádza 10-krát ročne
v náklade 330 ks.

Redakcia si vyhradzuje právo
rozhodovať o uverejnení
neobjednaných príspevkov.

Preberanie materiálov je možné
len s písomným povolením
vydavateľa. Jednotlivé články

vyjadrujú názory autorov a ne-
musia sa stotožňovať so stano-
viskami redakcie a vydavateľa.

Divadelný ústav je štátnou
príspevkovou organizáciou
zriadenou Ministerstvom kultúry
Slovenskej republiky. EV 3027/09

ISSN 1337-8000

**MINISTERSTVO
KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

**Predpláť si
časopis
kôd
konkrétne
o divadle**

Viac info na www.theatre.sk/projekty/casopis-kod

Jediný mesačník na Slovensku, ktorý sa pozerá na zuby aktuálnemu slovenskému divadlu.